

Ressuscitar els indígenes maies

L'oenagè **Mans Unides** finança un projecte de desenvolupament de les comunitats oriündes de l'estat mexicà de Chiapas. El jesuïta Pepe Avilés dirigeix el treball de creixement integral i sostenible

Montse
MARTÍNEZ

«**É**s molt important cuidar la naturalesa. Si no, el món s'acaba i les noves generacions es queden amb les mans buides».

Aquestes paraules no han sortit de boca de cap guru ecologista sinó de la saviesa i el sentit comú d'una indígena maia mexicana. Concretament, una dona de l'estat de Chiapas –mundialment conegut pel breu però sonat alçament armat indígena liderat per l'Exèrcit Zapatista d'Alliberament del *subcomandante* Marcos l'any 1994–. Boscos de boira, selves tropicals, una gran quantitat de rierols, diversos rius cabalosos que transcorren entre canyades i muntanyes... Tresors naturals.

Aquesta dona forma part de la comunitat indígena de l'ètnia lingüística tseltal, una de les més desafavorides de Mèxic però, a la vegada, una de les més riques en valors ancestrals i en una visió del cosmos particularment interessant. Al voltant de 150.000 persones parlen aquesta llengua.

Amb aquesta i altres comunitats indígenes, de la desena que hi ha escampades per la zona, treballen des de fa 50 anys els jesuïtes. La Missió jesuïta de Bachajón, a la diòcesi de San Cristóbal de las Casas (Mèxic), ja fa cinc dècades que intenta fer sortir la comunitat de la marginació total en què es troba –tant a nivell alimentari com sanitari i educatiu– amb la filosofia de preservar al màxim els seus savis ancestrals. A destacar: un gran sentit de l'equitat i un gran sentit de comunitat i de solidaritat.

En el marc d'aquest context d'objectius a llarg termini, l'oenagè **Mans Unides** ha finançat un projecte de «desenvolupament integral sostenible en comunitats indígenes» al capdavant del qual hi ha el jesuïta Pepe Avilés, director del Centre de Drets Indígenes. Disposa d'un total de 35.500 euros que, segons les previsions, repercutiran en 690 benefi-

PERFIL

Religió des del respecte

Pepe Avilés ▶
Centre de Drets Indígenes

El jesuïta José Avilés va néixer a la capital de Mèxic i amb 20 anys ja va ingressar a la companyia de Jesús. Fa més de 25 anys que està treballant en la missió de Bachajón, a la comunitat tseltal maia de la regió nord de l'estat de Chiapas. Dirigeix el Centre de Drets Indígenes i està al capdavant del projecte que finança **Mans Unides** per al desenvolupament integral de comunitats autòctones. A més de tots els aspectes alimentaris, sanitaris i educatius que es treballen, la religió ha jugat des de sempre un paper fonamental en la missió de Bachajón. Pepe Avilés, de visita recent a Barcelona per presentar la campanya de **Mans Unides** *No hi ha justícia sense igualtat*, va destacar que la qüestió religiosa sempre s'ha abordat des del respecte als valors indígenes i a la voluntat d'integració. A partir d'aquest plantejament, l'Església Autòctona no tan sols sobreviu sinó que cada vegada s'enforteix més.

ciaris directes i gairebé 2.900 d'indirectes en quatre anys (2011-2014).

Chiapas, estat que es troba al sud-est mexicà, està considerat com la regió amb més biodiversitat al país. És ric en matèries primeres –aigua, terres que poden donar fins a tres collites a l'any i fustes precioses– i alberga una gran varietat de flora i fauna. Aquesta abundància contrasta, no obstant, amb les històriques carències en matèria de sanitat, educació i serveis que pateixen les comunitats indígenes que hi habiten.

«**Chiapas ocupa el segon lloc en la llista de desnutrició a tot Mèxic i és l'estat amb més incidència de pobresa alimentària**», apunta, a tall d'exemple, Daniel Ortiz, cap de comunicació de **Mans Unides**. Els seus habitants fa dècades que reclamen el respecte als seus drets tant de propietat de la terra com de conservació de la seva rica identitat cultural.

Entre les seves activitats de subsistència, que ara es pretenen desenvolupar de forma sostenible, hi ha l'agricultura, l'apicultura, el cultiu del cafè, la ramaderia i el petit comerç.

Viure en «harmonia»

El director del projecte finançat per l'organització **Mans Unides**, el jesuïta Pepe Avilés, insistia en la seva recent visita a Barcelona a abordar d'una manera integral els factors que es consideren importants en la comunitat. «**Els mateixos en diuen viure en harmonia**», va explicar Avilés, que també va afegir: «**S'hi inclou des de la salut física fins a l'ambiental passant per la social i l'espiritual**».

El perfil de beneficiaris d'aquest projecte són famílies (al voltant d'un centenar) amb una mitjana de sis fills cadascuna. La majoria es dediquen a l'agricultura per a l'autoconsum, que completen amb ajudes governamentals –el 48% de l'ingrés familiar prové de programes assistencials de «**combat a la pobresa**»–. Però, tal com va assenyalar el jesuïta director del projecte, aquest sistema mostra l'extrema vulnerabilitat en què es troben les famílies

Conèixer com viuen, els seus hàbits i somnis

La metodologia de treball utilitzada per la missió de Bachajón amb les comunitats maies implica conèixer la seva particular cosmovisió, la manera d'organització pròpia, la llengua i la gramàtica tseltal, els ritus i les formes de celebració de la fe i de l'experiència de la transcendència. Aquest plantejament és possible a partir de la proximitat a les comunitats: conèixer les seves condicions de vida, els seus somnis i els seus hàbits. Entre aquests últims, a tall d'exemple, val la pena destacar la figura dels promotors de la reconciliació, encarregada de facilitar la solució de conflictes en el si de les comunitats. Hi ha un Col·legi de 12 Jutges Tseltsals que mantenen viva la via judicial ancestral dels indígenes.

Trenta anys per traduir la Bíblia al tseltal

Finalment, i després de 30 anys de treball, la Conferència de l'Episcopat Mexicà ha donat el vistiplau a la traducció de la Bíblia a la llengua tseltal, una de les quatre llengües de les comunitats indígenes maies que poblen l'estat mexicà de Chiapas. Se n'han editat 10.000 exemplars. Les traduccions de l'espanyol al tseltal es remunten a finals dels anys 1960, quan la missió de jesuïtes que va arribar a Chiapas va començar a potenciar-les perquè els residents locals poguessin resar en la seva llengua materna. Els primers passos de la traducció dels Evangelis al tseltal els van fer els pares Mardonio i Ignacio Morales l'any 1973. Encara quedaven molts anys de feina per fer.

ENRIQUE CARRAZCO ALCÁNTARA

ALIMENTACIÓ. Dones indígenes tseït de Bachajón, a Chiapas, (Mèxic) seleccionen llavors.

ENRIQUE CARRAZCO ALCÁNTARA

BIODIVERSITAT. Una indígena maia porta vistoses flors de la zona de Chiapas.

al no comptar amb una economia pròpia enfortida amb la qual poder tirar endavant si arribessin a faltar els subsidis.

«Un dels objectius primordials és que els beneficiaris participin en el projecte aportant-hi el seu treball i la seva experiència», explica el responsable de comunicació de Mans Unides.

Aquest plantejament integral té molts vessants: des de l'atenció sanitària, especialment dirigida a dones i nens, fins a la potenciació del desenvolupament agrícola, sense oblidar les tasques de formació dels líders de les comunitats que, després, formaran la seva gent.

Medicina tradicional

La llista d'activitats que comprèn el projecte és massa llarga per reproduir-la en la seva totalitat, però val la pena destacar-ne unes quantes. És el cas de la promoció de l'ús de plantes medicinals de la regió, l'elaboració de pomades, tintures i xarops, la identificació dels aliments

que són més nutritius, la construcció de latrines seques i de fogons estalviadors de llenya.

La construcció de cisternes comunitàries per a l'aprofitament de l'aigua de pluja, el desenvolupament de sistemes de purificació, l'elaboració d'adobs orgànics i pesticides, el cultiu orgànic d'hortalisses i els inventaris de llavors natives completen els exemples.

El projecte fa especial incidència en l'apoderament de la dona indígena. Perquè «ser dona, ser pobre i, a més, indígena», assegura el jesuïta Pepe Avilés, és «una combinació letal».

Apoderar una dona, sobretot les «viudes blanques» –les dones indígenes que tenen marits que estan vius però han emigrat i s'han oblidat d'elles i de la seva descendència– suposa donar-los eines per poder fer front a la situació per si mateixes, subsistir i tirar endavant els seus fills. ≡

Vegeu el vídeo d'aquesta notícia amb el mòbil o a e-periodico.cat

